

*** مقدمه:**

طرح‌های پژوهشی دانشجویی یکی از ابزارهای تحقیقاتی هستند که هدف آنها افزایش قدرت اعتماد به نفس و پرورش قدرت ابداع و ابتکار در راستای خودکفایی کشور و حصول اطمینان نسبی دانشگاه به آشنایی دانش‌آموختگان با روش‌های پیشرفته تحقیق و آخرین دستاوردهای علمی است. بنابراین لازم است دانشجوی در یکی از جنبه‌های رشته تحصیلی خویش به انجام کار تحقیقاتی بپردازد و نتایج آن را ارائه دهد.^(۱)

یک طرح تحقیقاتی، معرف خوبی برای توانایی ذهنی، مهارت‌های تجربی و بالینی، توانایی تحقیق پیرامون یک موضوع مشخص، جمع‌آوری داده‌ها و بحث در مورد گزارش طرح و در نهایت نتیجه‌گیری است. این اعمال همه زنجیره‌هایی از رشد علمی دانشجوی را سبب می‌شوند.^(۲) لذا این طرح با هدف ارزیابی کمی و کیفی پروپوزال و گزارش طرح‌های ارائه شده به کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی قزوین انجام شد.

*** مواد و روش‌ها:**

در این مطالعه توصیفی داده‌های مربوط به پروپوزال و گزارش طرح‌های تحقیقاتی کمیته تحقیقات دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی قزوین (به جز پایان‌نامه‌های دستیاری) از ابتدای سال ۱۳۸۲ تا نیمه اول سال ۸۵ توسط برگه واریسی جمع‌آوری شد (۶۸ پروپوزال و ۲۸ گزارش نهایی). پروپوزال‌ها از نظر عنوان، مقدمه و معرفی طرح، بررسی متون، اهداف و فرضیات و غیره به سه گروه با اشکال زیاد، اشکال کم و بدون اشکال تقسیم شدند. گزارش‌ها نیز از نظر عنوان، چکیده، مقدمه، مواد و روش‌ها و غیره به دو گروه بدون اشکال و با اشکال تقسیم شدند. تصمیم‌گیری با اتفاق نظر ارزیابی کنندگان و بر اساس نظر

ارزیابی پروپوزال و گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

دکتر مستانه جواهری* مهری مشاطان** دکتر مریم رفعتی***

Assessment of students' research proposals and reports in Qazvin UMS
M Javaheri* M Mashatan** M Rafati***

*** Abstract**

Through a checklist 68 proposals and 28 reports of students' researches submitted to student research committee of QUMS (from 2004 to 2006) were assessed. Most of the researchers (48.5%) were medical students. Most of the teachers (72.1%) were from Faculty of Medicine; of these 17.6% were pharmacologist and 11.8% anatomist. Most of the researches (35.5%) were experimental studies. Only 13.2% of their results were published in journals or seminars. The most weakness of the proposals were in "sampling" and "objectives and hypothesis". The weakness of the reports was evident in "abstract". It seems that teachers must advise their students in writing proposals and reports more than before.

Keywords: Research Design, Medical Research, University Students

*** چکیده**

این مطالعه به منظور ارزیابی پروپوزال و گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی قزوین انجام شد. تمام پروپوزال‌ها (۶۸ مورد) و گزارش نهایی (۲۸ مورد) طرح‌های مصوب سال‌های ۱۳۸۲ تا ۸۵ بررسی شدند. جمع‌آوری داده‌ها با تکمیل برگه واریسی طبق نظر داوران طرح‌ها بود. رشته تحصیلی اکثر مجریان (۴۸/۵٪) پزشکی بود. ۷۲/۱٪ اساتید راهنما از دانشکده پزشکی و رشته تحصیلی آنها در ۱۷/۶٪ موارد فارماکولوژی و ۱۱/۸٪ علوم تشریح بود. از نظر نوع مطالعه، ۳۵/۵٪ طرح‌های تحقیقاتی تجربی بودند. تنها ۱۳/۲٪ طرح‌های تحقیقاتی در مجامع علمی یا مجلات انتشار یافته بودند. بیش‌ترین اشکال پروپوزال‌ها در روش نمونه‌گیری و در اهداف و فرضیات و بیش‌ترین اشکال گزارش‌های نهایی در چکیده بود. به نظر می‌رسد اساتید راهنما باید بر اهمیت نگارش صحیح و علمی پروپوزال و گزارش طرح بر اساس یک چارچوب واحد تأکید نمایند.

کلیدواژه‌ها: طرح پژوهشی، تحقیقات پزشکی، دانشجویان

* استادیار دانشکده دندان‌پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

** کارشناس مسؤول پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

*** پزشک عمومی

آدرس مکاتبه: قزوین، دانشگاه علوم پزشکی، کمیته تحقیقات دانشجویی

E mail: m.javaheri45@yahoo.com

جدول ۱- فراوانی پروپوزال طرح‌های تحقیقاتی دانشجویی بر حسب رعایت اصول نگارش علمی (۶۸ پروپوزال)

بخش	اشکال زیاد		اشکال کم		بدون اشکال	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
عنوان	۱۸	۲۶/۵	۱۲	۱۷/۶	۳۸	۵۵/۹
مقدمه و معرفی طرح	۴	۶	۱۳	۱۹	۵۱	۷۵
بررسی متون	۱۶	۲۳/۵	۱۴	۲۰/۵	۳۸	۵۶
اهداف و فرضیات	۳۲	۴۷	۱۶	۲۳/۵	۲۰	۲۹/۵
روش نمونه‌گیری	۳۸	۵۶	۱۱	۱۶	۱۹	۲۸
ملاحظات اخلاقی	۱	۱/۵	۱	۱/۵	۶۶	۹۷
متغیرها	۲۲	۳۲/۴	۱۷	۲۵	۲۹	۴۲/۶
آمار	۱۸	۲۶/۵	۶	۹	۴۴	۶۴/۵
هزینه‌ها	۹	۱۳	۹	۱۳	۵۰	۷۴
منابع	۱۰	۱۴/۷	۶	۹	۵۲	۷۶/۳

در بررسی سبک و شیوه نگارش گزارش طرح تحقیقاتی نتایج زیر به دست آمد:
عنوان گزارش طرح‌ها در ۸۵/۷ درصد موارد بدون اشکال بود. بیش‌ترین اشکال (۹۶/۵ درصد) در چکیده گزارش‌ها بود (جدول شماره ۲).

جدول ۲- فراوانی گزارش طرح‌های تحقیقاتی دانشجویی بر حسب رعایت اصول نگارش علمی (۲۸ گزارش)

بخش	بدون اشکال		با اشکال	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
عنوان	۲۴	۸۵/۷	۴	۱۴/۳
چکیده	۱	۳/۵	۲۷	۹۶/۵
مقدمه	۳	۱۰/۷	۲۵	۸۹/۳
مواد و روش‌ها	۲	۷	۲۶	۹۳
یافته‌ها	۳	۱۰/۷	۲۵	۸۹/۳
جدول‌ها	۲	۷	۲۶	۹۳
بحث و نتیجه‌گیری	۵	۱۷/۸	۲۳	۸۲/۲
منابع	۲	۷	۲۶	۹۳

داوران که در پرونده طرح‌ها موجود بود، انجام شد.

*** یافته‌ها:**

در مجموع ۶۸ طرح تحقیقاتی و ۲۸ گزارش طرح بررسی شدند که ۴۲/۶ درصد پایان‌نامه بودند. مجریان در ۴۸/۵ درصد موارد از دانشکده پزشکی و در ۱۸/۲، ۱۸/۱ و ۱۵/۱ درصد موارد به ترتیب از دانشکده‌های دندان‌پزشکی، بهداشت و پرستاری و مامایی بودند. ۷۲/۱ درصد اساتید راهنما از دانشکده پزشکی، ۱۷/۶ درصد از دانشکده دندان‌پزشکی و بقیه از سایر دانشکده‌ها بودند.

اساتید راهنمای طرح‌ها در ۵۴/۴ درصد موارد استادیار و در ۱۳/۲ درصد دانشیار بودند. رشته تحصیلی ۱۷/۶ درصد آنان فارماکولوژی، ۱۱/۸ درصد علوم تشریح و ۱۰/۳ درصد مدیریت بود. میانگین دوره تحقیق ۱۰/۸±۶ ماه بود. از نظر جنسیت ۶۳/۲ درصد مجریان فقط دختر و ۲۶/۵ درصد فقط پسر و بقیه از هر دو جنس بودند. طرح‌ها در ۵۴/۴ درصد موارد یک مجری، ۲۵ درصد دو مجری و بقیه سه تا پنج مجری داشتند.

از نظر نوع مطالعه، ۳۵/۵ درصد تجربی، ۲۲/۵ درصد توصیفی، ۲۲ درصد تحلیلی و بقیه سایر انواع مطالعه بودند. میانگین هزینه طرح‌ها ۴/۷۳۶/۰۰۰±۳/۰۰۰/۰۰۰ ریال بود. از میان طرح‌ها ۱۳/۲ درصد در مجله‌ها یا مجامع علمی انتشار یافته بودند که ۷/۴ درصد در مجله‌های دانشجویی و ۱/۵ درصد در مجله علمی دانشگاه به چاپ رسیده بودند.

بیش‌ترین اشکال پروپوزال‌ها (۵۶ درصد) در روش نمونه‌گیری و ۴۷ درصد در اهداف و فرضیات بود (جدول شماره ۱).

*** بحث و نتیجه‌گیری:**

مطالعه حاضر نشان داد که نگارش گزارش نهایی طرح‌های تحقیقاتی دانشجویی در تمام موارد به جز «عنوان» با اشکال همراه بود. در پروپوزال‌های دانشجویی بیش‌ترین نقص در «روش نمونه‌گیری» و «اهداف و فرضیات» بود. حال آن‌که نتایج تحقیقات باید به زبان علمی و به طور واضح و صریح توصیف شود و در اختیار جامعه علمی قرار گیرد. در ارائه نتایج تحقیق نحوه نگارش اهمیت خاصی دارد. چنانچه هر قدر نتیجه کار «عالی» ولی توصیف آن ناقص و غیرعلمی باشد آن تحقیق فاقد ارزش واقعی است.^(۳)

در این مطالعه «چکیده» بیش‌ترین نقص را داشت. در صورتی که نگارش چکیده اهمیت ویژه‌ای دارد و خوانندگان مقاله‌های علمی با رجوع به چکیده، یافته‌های مهم پژوهش و نکته‌های اصلی آن را بدون مطالعه کامل گزارش درمی‌یابند.

در این بررسی ۸۲/۲ درصد گزارش‌های نهایی در بحث و نتیجه‌گیری اشکال داشتند؛ بدین معنی که در نگارش بحث اصول علمی مورد انتظار رعایت نشده بود یا فاقد بحث و یا حاوی مطالب تکراری یافته‌ها بودند. بحث جایگاه تلاقی اندیشه‌ها و دست‌آوردهای تحقیقات قبلی و نتایج کار جدید است تا از محل این برخوردها راهی جهت شناخت دقیق حقیقت که همان اهداف تحقیق است حاصل شود.

بررسی مطالب «مقدمه» گزارش‌های نهایی و پروپوزال‌های دانشجویی نشان داد که بخش زیادی از مطالب این قسمت برگرفته از کتب درسنامه و فاقد آمار و ارقام و نقطه نظرهای جدید درباره موضوع مورد پژوهش و همچنین مطالب بی‌ارتباط با موضوع تحقیق بود.

مراجعه دانشجویان به تعداد محدودی از اساتید، نشان‌گر عدم استفاده از منابع اطلاعاتی علمی بالقوه در دانشگاه است که این موضوع با مطالعه‌های آصف‌زاده و منصورقناعی همخوانی دارد.^(۵۴) از سوی دیگر، توجه دانشجویان به علوم پایه می‌تواند باعث یک سوی شدن تحقیقات در دانشگاه شود. ولی مشارکت گروه‌های بالینی با علوم پایه در ارائه طرح‌های پژوهشی و هدایت آنها باعث غنی‌تر شدن موضوع تحقیق و تقویت بنیه علمی-پژوهشی هر دو گروه خواهد شد. لذا با توجه به نتایج مطالعه حاضر پیشنهاد می‌شود اساتید راهنما بر اهمیت نگارش صحیح و علمی پروپوزال‌ها و گزارش‌های تحقیقاتی بر اساس یک چارچوب واحد تأکید بیش‌تری نمایند.

*** مراجع:**

۱. سبحانی ع، پوررمضان م، نفیسی ع. بررسی رعایت اصول نگارش علمی پایان‌نامه‌های تحقیقاتی دانشجویان پزشکی، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۷، ۲۵ و ۲۶، ۱۳۷۷، ۸-۱
2. snaith ML. DO you need to write thesis Annals of Rheumatic Dis 1991, 50-61
۳. چارگانی پور م. نگارش علمی. اصفهان، دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، ۱۳۷۳
۴. آصف‌زاده س، کلاتتری ز. بررسی پایان‌نامه‌های دانشجویان فارغ‌التحصیلی دانشگاه علوم پزشکی قزوین، مجله دانشکده پزشکی دانشگاه گیلان، ۷، ۲۵ و ۲۶، ۱۳۷۷، ۲۳-۱۶
۵. منصورقناعی ف، شفقی ا، فریدی م. بررسی ۵ ساله پایان‌نامه دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گیلان، ۷، ۲۵ و ۲۶، ۱۳۷۷، ۱۵-۹